



Europska unija

Ulaganje u
budućnost.

Sigurnost djece na internetu

Modul 4

udžbenik za učenike
7. i 8. razreda osnovne škole

SIGURNI
net
ZA
SIGURNIJI
NET



Jelena Glavurdić, Agnes Jelačić, Lidija Kralj, Davor Šimić, Sanja Ujević, Vedrana Žaja



Sigurnost djece na internetu

Modul 4 udžbenik za učenike 7. i 8. razreda osnovne škole



Jelena Glavurdić, Agnes Jelačić, Lidija Kralj, Davor Šimić,
Sanja Ujević, Vedrana Žaja



OŠ "Mladost"
Osijek

Nakladnik: OŠ Veliki Bukovec
Dravska 42, Veliki Bukovec, Mali Bukovec

Za nakladnika: Terezija Šalamon i Željka Marković-Bilić

Urednica: Lidija Kralj

Urednički tim: Tea Toplak, Štefanija Šarec, Sanja Ivačić, Brankica Kovaček, Gordana Lohajner, Željka Marković-Bilić, Marina Zember, Marinka Mlinarić, Daliborka Vuković, Terezija Šalamon, Stela Pavetić

Recenzenti: Gordana Sokol, Viktorija Hržica, Željka Knezović, Karl Hopwood, James Langley

Lektorica i korektorica: Vesna Čondić

Ilustracije, dizajn, prijelom i tisak:



VERDELINO
marketing solutions

sales | production | idea | web | events | promotions

Zahvala

Koordinator projekta za Osnovnu školu „Gripe“ zahvaljuje članicama projektnog tima OŠ „Gripe“ Agnes Jelačić, Vedrani Žaja, Sanji Ujević i Jeleni Glavurdić na satima samoprijegornog volonterskog rada u stvaranju kurikuluma Sigurnost na internetu.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 892038.

ISBN 978-953-8029-09-7

Sadržaj knjige dostupan je pod Creative Commons licencom: Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima.

Sadržaj smijete umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti i mijenjati ga uz obvezno navođenje autorstva i samo za korištenje u nekomercijalne svrhe. Promijenjeno djelo morate dijeliti pod istom licencom.

I. izdanje, Mali Bukovec, 2014.

Sufinancira Europska unija iz Europskoga socijalnog fonda.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost OŠ „Mato Lovrak“, OŠ „Mladost“, OŠ Veliki Bukovec, OŠ Gripe i OŠ Popovača te ne odražava stajalište Europske unije.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
-----------	---

Informacije

1.1. Digitalna pismenost.....	2
1.2. Pravilo triju izvora.....	5

Komunikacija

2.1. Digitalni građanin.....	6
2.2. Prava i odgovornosti.....	8
2.3. Privatnost i dijeljenje sadržaja.....	10
2.4. Gluhi telefoni.....	12
2.5. Budi svoj.....	14

Stvaranje sadržaja

3.1. Moj autorski rad.....	16
3.2. Kreativnost na djelu.....	18
3.3. <i>Mašta je sve</i> , A. Einstein.....	21

Sigurnost

4.1. Poštujmo različitosti.....	22
4.2. Znaš li na što pristaješ?.....	25
4.3. Upravljam svojim vremenom.....	28
4.4. Ekoprijatelji.....	30

Rješavanje problema

5.1. Što učiniti?.....	32
5.2. Nisi sam!.....	34
5.3. Lena je mislila da zna.....	36
5.4. Ugrožena sigurnost.....	38
5.5. Kad privatno postane javno.....	40
5.6. Ovo bi mogla biti i tvoja priča.....	42

UVOD

Drage učenice i učenici!

Pred vama se nalazi udžbenik *Sigurnost djece na internetu*, udžbenik izrastao iz međusobne suradnje vaših vršnjaka, njihovih učitelja i roditelja. Nastao je iz potrebe da vam se na prihvatljiv i zabavan način približe opasnosti interneta te vam se omogući da se sigurno i ugodno koristite računalom, mobitelom i internetom u svakodnevnom životu.

Udžbenik, koji, vjerujemo, sa zanimanjem listate, sadržava dvadeset tema koje su usmjerene na različita područja u upotrebi računala, mobilnih uređaja i interneta – informacije, komunikacije, stvaranje sadržaja, sigurnost i rješavanje problema. Sadržajem vas vode likovi koji ilustriraju situacije s kojima se svakodnevno susrećete, a ikona čarobnjaka ističe sadržaje na koje trebate obratiti posebnu pozornost i zapamtiti ih.

Na kraju svake cjeline nalaze se pitanja za ponavljanje gradiva s pomoću kojih ćete lako uočiti koje je pojmove bitno ponoviti i usvojiti.

Uz udžbenik, moći ćete se koristiti i mnogim multimedijским digitalnim sadržajima dostupnima na mrežnim stranicama petzanet.HR, poput računalnih i društvenih igara, interaktivnih kvizova, audiozapisa i videozapisa koji će vam pomoći da predviđene sadržaje samostalno uvježbate i usvojite, a da se pritom i zabavite. Videozapisi pred vas će staviti stvarne situacije kako biste naučili kako postupiti u sličnim situacijama. Također, moći ćete se koristiti i e-udžbenikom u kojemu ćete sami moći odabrati što i kako želite učiti. U e-udžbeniku tako ćete pronaći tekstove, primjere, prezentacije, plakate, stripove, vježbe, igre i kvizove s pomoću kojih ćete moći samostalno učiti, vježbati i otkrivati. Kad stignete do kraja udžbenika, znat ćete što je to digitalna pismenost, kako razlikovati i grupirati informacije te kako otkriti vlastite digitalne tragove i neprihvatljive popraviti. Uz to, postat ćete digitalni građani te sudjelovati u oblikovanju digitalnoga svijeta pisanjem bloga. Znat ćete koja su vaša prava i odgovornosti te kako se odgovorno ponašati *online*. Uočiti ćete i naučiti koje su zakonske posljedice kršenja tih prava te koje je informacije poželjno objaviti i stavljati online. Usvojiti ćete i pravila *online* komunikacije i suradnje. Upoznat ćete i upotrijebiti različite alate za izražavanje kreativnosti te osmisliti vlastiti autorski rad koji ćete, poštujući autorska prava, i objaviti *online*.

Osim toga, naučit ćete prepoznati situacije u kojima su ugrožena ljudska prava te kako i komu takve situacije prijaviti. Usvojiti ćete pravila korištenja društvenih mreža i prepoznati rizike *online* kupnje. Naučit ćete otkrivati negativne utjecaje pretjerane upotrebe interneta na zdravlje kao i pojavu ovisnosti o računalu, a potom i kako planirati i reorganizirati vrijeme provedeno uz računalo. Osvijestiti ćete problem elektroničkoga otpada te provesti akciju zbrinjavanja elektroničkoga otpada u školi.

Na području rješavanja problema naučit ćete koje su posljedice elektroničkoga nasilja te odabrati i koristiti se najboljim načinom za njegovo rješavanje. Prepoznat ćete opasnosti komunikacije s nepoznatom osobom, razliku između *online* i *offline* prijatelja, uvidjeti rizik odlaska na sastanak s nepoznatom osobom, prihvatiti vlastitu odgovornost u rješavanju nasilja na internetu, naučiti kako mu se sigurno suprotstaviti te razviti odgovornost kao jednu od osobina digitalnoga građanina.

Želimo vam uspješno i odgovorno snalaženje u svijetu interneta!



1.1. Digitalna pismenost

U staroj Grčkoj najveća je uvreda bila nekome reći da je nepismen. Danas svi znamo čitati i pisati. Znači li danas pismenost više od čitanja i pisanja?

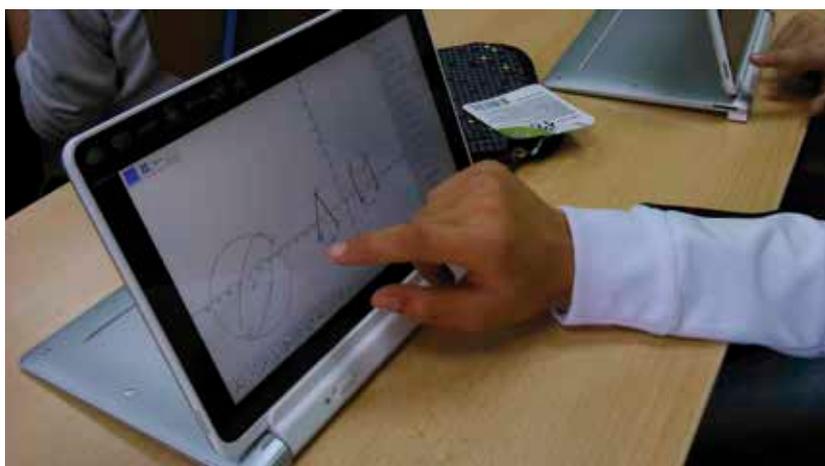
Informacije su svugdje oko nas. Javljaju se novi mediji kojima prenosimo informacije. U suvremenome svijetu trebamo znati pronaći informaciju, prepoznati informaciju koja može riješiti problem, vrednovati i organizirati informacije te ih učinkovito rabiti. Ako smo sve to sposobni učiniti, onda možemo reći da smo informacijski pismeni.

Danas se spominje i **digitalna pismenost**. Ona se odnosi na sposobnost čitanja i razumijevanja hiperteksta ili multimedijjskih tekstova, a uključuje razumijevanje slika, zvukova i teksta. Govorimo o informacijama dostupnima putem interneta te o digitaliziranoj građi koja je, primjerice, dostupna u knjižnicama. Konkretno vještine obuhvaćene tim terminom uključuju donošenje suda o *online* izvorima, pretraživanje interneta, upravljanje multimedijjskom građom, komuniciranje putem mreže. Za razliku od digitalne pismenosti, **informacijska pismenost** podrazumijeva cjelokupan svijet informacija, obuhvaćajući i one u tiskanome obliku. Stoga je ona širi pojam od digitalne pismenosti jer sve informacije još nisu u elektroničkome obliku, a opseg dostupnoga digitalnog sadržaja skroman je u odnosu na količinu tiskanih izvora.

Promotri fotografije na radnome listu, petzanet.HR/Modul4/poveznice, imenuj izvor informacija i odredi koji izvori informacija pripadaju svijetu digitalne pismenosti. Utvrdi razlike u načinu prenošenja informacija suprotstavljenih izvora.



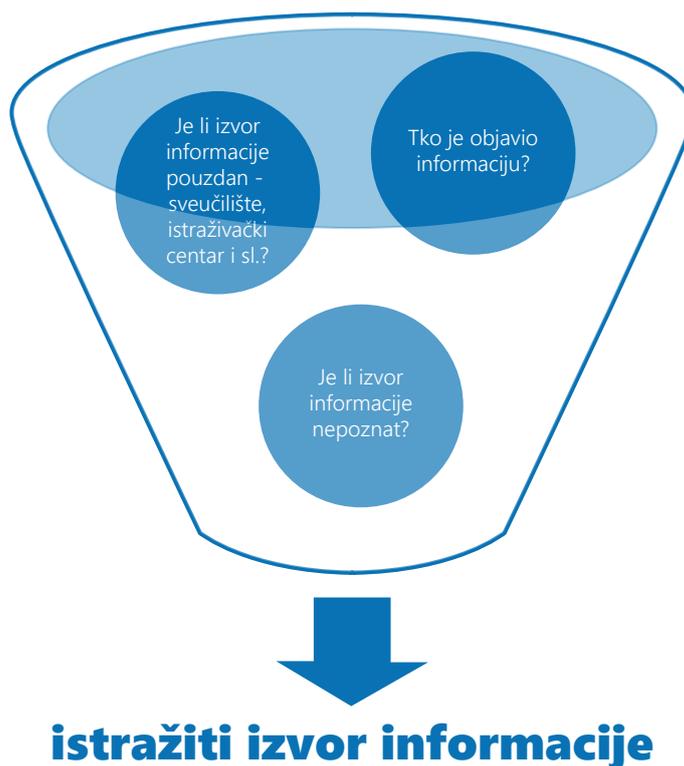
1.1. Digitalna pismenost



Pogledaj video *Pravilo triju izvora*, petzamet.HR/Modul4/poveznice, koji nam daje smjernice za procjenjivanje vjerodostojnosti mrežnih stranica i *online* izvora informacija. Tijekom gledanja valja obratiti pozornost na upute o povjerljivosti mrežnih stranica te sastaviti svoju listu kriterija za određivanje vjerodostojnosti mrežne stranice.

Internet nam omogućava pronalaženje informacija iz svih područja života. Ali, ako je što objavljeno na internetu, ne znači nužno da je i istinito.

Kao što kritički promatramo svijet oko sebe, kritični moramo biti i prema informacijama objavljenima na internetu. Biti kritičan ne znači negirati nešto. Biti kritičan znači provjeriti informaciju koju smo dobili. Valja se pitati: Koja je svrha ili cilj objavljene informacije? Što autori informacija žele da povjerujemo? Koje pojedinosti i činjenice nedostaju, a bitne su za predmet o kojemu se piše?





1.1. Digitalna pismenost

Prouči značenje domena na radnome listu *Domene*, petzanet.hr/Modul4/poveznice. Posjećuješ li neke stranice s navedenim domenama?

Na internetu izraz *domena* znači područje označeno nekim zajedničkim imenom, odnosno skup dostupnih informacija istoga tipa i vrste. Vaše ime domene vaša je adresa na internetu.

Domene okupljaju u grupe prema posebnim kriterijima slične stranice. Kad tragamo za određenim podacima, provjerimo domenu i tako utvrdimo je li izvor odgovarajući za naše istraživanje. Tražimo li npr. podatke za domaći rad, referat ili slično, tražit ćemo obrazovne sadržaje pod domenom .edu.

Ponovimo

Kojim se vrstama izvora informacija najčešće koristiš?

Koje informacije tražiš na internetu?

Kako se koristiš informacijama pronađenima na internetu?

Dodatne aktivnosti

Sastavi listu svojih omiljenih filmova. Odaberi najdraži. Razmisli o značajkama filma zbog kojih misliš da je taj film dobar i kvalitetan. Što si pronašao u filmu što te zadovoljilo? Zbog čega bi taj film preporučio drugima? Čime bi svoje tvrdnje potkrijepio?

Na internetu pronađi kritike o tome filmu i usporedi ih sa svojim razmišljanjima. Jesu li tvrdnje u tim kritikama potkrijepljene dokazima ili nas autor želi samo uvjeriti u svoje stajalište bez navođenja dokaza.

1.2. Pravilo triju izvora



Ubija li nas dihidrogen monoksid?

Pročitaj tekst *Dihidrogen monoksid ubija*, petznet.HR/Modul4/poveznice.



Jesi li već čuo za dihidrogen monoksid? Što znaš o tome kemijskom spoju?

Pronađi na internetu podatke o dihidrogen monoksidu i provjeri istinitost izrečenih tvrdnji. Što misliš o iznošenju takvih tvrdnji? Mogu li one izazvati paniku među ljudima? Zašto pojedinci takve informacije objavljuju na internetu?

Postoji li život na drugim planetima?

Pročitaj članak *Pronašli smo Godzillu*, petznet.HR/Modul4/poveznice.



Ljudi se stalno pitaju jesmo li sami u svemiru, posjećuju li Zemlju izvanzemaljci, žive li izvanzemaljci među nama. Pronađi na internetu informacije povezane s tom temom: Postoji li život na drugim planetima? Tijekom svoga istraživanja pronađene informacije usporedi na najmanje tri mrežnim stranicama.



Da bismo provjerili vjerodostojnost mrežne stranice, primijenit ćemo pravilo triju izvora koje kaže: Prije donošenja zaključka usporedit ćemo najmanje tri izvora informacija.

U radu se koristi tablicama *Istraži autora*, *Pravilo triju izvora* i *Jesi li internetski inspektor*, petznet.HR/Modul4/poveznice, te prilogom o vrstama domena iz prethodne lekcije. Raspravi u razredu koji je izvor informacija najpouzdaniji i najkorisniji te koji je izvor najmanje pouzdan i zašto.

Ponovimo

Kojim se izvorima informacija najčešće koristiš?

Koje informacije tražiš na internetu?

Kako se koristiš informacijama pronađenima na internetu?

Dodatne aktivnosti

Usporedi sljedeće izvore informacija:

- www.mojljubimac.hr s www.prijatelji-zivotinja.hr
- www.zdravlje.hr s www.vasezdravlje.com.

Utvrđi koje vrste informacija prenose, jesu li pouzdani i zašto.



2.1. Digitalni građanin

Razmisli o svojim pravima, slobodi, dužnostima i odgovornosti koje imaš u svakodnevnome životu u školi ili obitelji.



Zašto je nužno da u svakoj zajednici (školi, obitelji, gradu, državi), pa tako i u digitalnoj zajednici, svaki njezin član ima svoja prava, slobodu, obveze i odgovornost?

Objasni povezanost osobnoga interesa sa zajedničkim dobrom svih građana.

Svi građani imaju prava, slobodu, obveze i odgovornost kao članovi zajednice u kojoj žive i rade, ali i kao aktivni sudionici digitalne zajednice. Njihove aktivnosti moraju biti takve da na pozitivan način doprinose zajednici.

Moje navike u digitalnome svijetu

Ispunjavajući upitnik *Digitalni građanin*, petzanet.HR/Modul4/poveznice, utvrdi kako se najčešće ponašaš u digitalnome svijetu.

Devet sastavnica digitalnoga građanina



2.1. Digitalni građanin



Prema M. Ribbleu postoji devet sastavnica koje opisuju digitalnog građanina. To su: **digitalni pristup** (sudjelovanje u društvu putem digitalnih medija), **digitalna trgovina** (*online* kupnja i prodaja), **digitalna komunikacija** (izmjenjivanje informacija uporabom e-pošte, poruka, mrežnih stranica, blogova), **digitalna pismenost** (znanje o tome kada i kako se koristiti digitalnom tehnologijom), **digitalni bonton** (primjereno ponašanje), **digitalni propisi** (zakonska prava i ograničenja u upotrebi digitalne tehnologije), **digitalna prava i odgovornosti** (sloboda i povlastice svih koji se koriste digitalnom tehnologijom uz primjereno ponašanje), **digitalno zdravlje** (znanje o tome kako zaštititi psihičko i fizičko zdravlje) i **digitalna sigurnost** (znanje o zaštiti računala i osobnoj zaštiti).

Digitalni građanin – građanin koji, koristeći se tehnologijom, sigurno, odgovorno, kritički, produktivno i pozitivno doprinosi društvu i zajednici u kojoj živi.

Ponovimo

Analiziraj odgovore na pitanja iz upitnika.

Usporedi svoje odgovore s objašnjenjima, petznet.HR/Modul4/poveznice.

Dodatne aktivnosti

Raspravi s prijateljima ili roditeljima sljedeće tvrdnje:

- Odrasli bi trebali ograničiti upotrebu interneta i tehnologije mlađima od 18 godina.
- Na blogovima i društvenim mrežama ne treba ograničavati pisanje komentara, bez obzira koliko bili neprimjereni.
- Svi koji rabe nasilan rječnik i koji vrijeđaju druge, trebaju biti isključeni iz komunikacije na internetu.
- Oni koji prijavljuju roditeljima ili učiteljima neprimjerene komentare, obične su tužibabe.



2.2. Prava i odgovornosti



prava

odgovornosti

potrebe

Prisjeti se:

- Koje potrebe imaš u svakodnevnome životu?
- U kakvu su odnosu potrebe, prava i odgovornosti? Promotri primjer i objasni.

POTREBA

- za druženjem i prijateljstvom

PRAVO

- na igru i slobodno vrijeme
- na izbor prijatelja
- na zaštitu od svih oblika zlostavljanja

ODGOVORNOSTI

- biti dobar prijatelj
- odnositi se prema prijateljima s poštovanjem
- ne odbacivati druge i ne vrijeđati ih
- prijaviti neprimjerena ponašanja drugih

- Navedi prava i odgovornosti koje su povezane s potrebom za sigurnošću u digitalnome svijetu.
- Kako bi svijet izgledao da postoje samo prava, a ne i odgovornosti?



Imati prava i odgovornosti u digitalnome svijetu znači:

1. imati slobodu i povlastice koje imaju svi korisnici digitalnih tehnologija
2. primjereno i ispravno ponašati se u skladu sa slobodom i povlasticama.

2.2. Prava i odgovornosti



Odgovorno ponašanje podrazumijeva odgovornost prema sebi, prema obitelji i prijateljima i prema široj zajednici.

Krugovi odgovornosti

Riješi radni listić *Moje odgovornosti u digitalnome svijetu*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

- Analiziraj Lenin profil, petzanet.HR/Modul4/poveznice.
- Navedi primjere neodgovornoga ponašanja u digitalnome svijetu.
- Kako bi trebao izgledati tvoj digitalni svijet da bi se u njemu osjećao sigurno i zadovoljno?

Zapamti:

Temeljna područja odgovornosti	
Privatnost	poštivati svoju i tuđu privatnost
Identitet	iskreno se predstavljati
Komunikacija	odnositi se prema drugima s poštovanjem i sprečavati sve oblike nasilja
Autorsko pravo	tražiti dopuštenje ili ga dati drugomu; ispravno navesti izvore



Svatko je odgovoran za svoje ponašanje jer u svakome trenutku može odabrati kako će se ponašati: i u stvarnome i u virtualnome svijetu. Preuzimanje odgovornosti valja shvatiti ozbiljno jer o tome ovisi zadovoljstvo i dobrobit pojedinca i zajednice.

Ponovimo

Zašto je bitno odgovorno se ponašati prema sebi i drugima kao i brinuti se o svojim i tuđim pravima?

Je li razlog odgovornoga ponašanja strah od kazne ili su važni i neki drugi razlozi?

Kakve mogu biti posljedice neispunjavanja odgovornosti u digitalnome svijetu?

Dodatne aktivnosti

Ispuni radni list *Moj digitalni svijet*, HR/Modul4/poveznice.
Provjeri svoje znanje u kvizu: *Prava i odgovornosti u digitalnome svijetu*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.



2.3. Privatnost i dijeljenje sadržaja



Znaš li da odabirući ponašanje, uvijek odabireš i posljedice?

Zahvaljujući digitalnoj tehnologiji, lako možemo dijeliti s drugima svoje ideje, razmišljanja, komentare, informacije, fotografije, filmove i sve drugo što nam je zanimljivo. U većini slučajeva to može biti vrlo korisno i zabavno.

Prisjeti se:

- Što najčešće dijeliš sa svojim prijateljima koristeći se digitalnim tehnologijama?
- Jesi li ikad bio u situaciji da si požalio zbog nečega što si ti objavio?
- Jesi li se kad osjećao loše zbog nečega što su drugi objavili o tebi?
- Razmišljaš li o mogućim posljedicama prije nego što objaviš?



Internet je javni prostor pa mnoge „privatne“ informacije mogu postati javne nakon određenoga vremena, a *postovi* su javni sami po sebi u mnogim *online* zajednicama.

Većinu objavljenih informacija i sadržaja može se pretraživati, može ih vidjeti brojna nevidljiva publika, mogu se umnažati, mijenjati i slati drugima, teško se ili nikako mogu ukloniti, a u minuti se mogu proširiti.

Kontrola nad objavljenim informacijama i sadržajima može se brzo izgubiti, stoga je važno na vrijeme razmisliti o posljedicama.

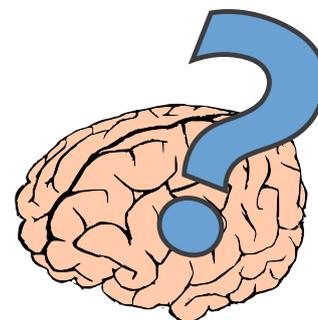
Svojim aktivnostima na internetu svakodnevno se nalaziš pred različitim izborima i situacijama u kojima odlučuješ o tome kako ćeš se ponašati. Ponekad to radiš svjesno i promišljeno, a ponekad nesvjesno i nepromišljeno. Svakom svojom odlukom stvaraš digitalnu sliku o sebi. Slažeš digitalnu slagalicu koja te opisuje. Da bi izbjegao loše posljedice i izgradio pozitivnu digitalnu sliku o sebi, trebaš imati kontrolu nad svojim izborima.

2.3. Privatnost i dijeljenje sadržaja



Prije nego što objaviš, prisjeti se da ti sljedeća pitanja mogu pomoći:

- Gdje i što objavljujem?
- Tko to sve može vidjeti?
- Može li to koga uvrijediti?
- Sviđa li mi se da me drugi po tome procjenjuju?
- Što mi se najgore može dogoditi ako to objavim?
- Hoću li biti ponosan na to i za pet godina?
- Što se može dogoditi ako to vide moji roditelji, učitelji i prijatelji?
- Bi li mi odgovaralo da to drugi objave o meni?
- Ako se objava tiče mojih prijatelja, poznajem li ih dovoljno da znam kako bi oni reagirali?
- Ako ja ne smatram da je nešto uvredljivo za mog prijatelja, mogu li biti siguran da on osjeća isto?



Odigrajte *Tko se kocka ugledom?*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

Ugledom se ne kocka onaj koji:

- prije nego što objavi, zastane i razmisli o onome što želi objaviti
- potruđi se da nikad ne objavi nešto u ljutnji
- ukloni sve što je objavio, a ne sviđa mu se ili nije baš siguran da je primjereno
- zamoli prijatelje da mu kažu ako pronađu što o njemu na internetu za što on ne zna, a moglo bi za njega biti neugodno, a to isto i on čini za njih
- ne pretpostavlja da ono što želi objaviti neće smetati njegovu prijatelju ili prijateljima, već prije objave s njima razgovara
- čuva svoju i tuđu privatnost
- razmišlja što još može učiniti da bude ponosan na svoj ugled.

Ponovimo

O čemu moramo razmisliti prije nego što dijelimo informacije?

Na koji način stvaramo digitalnu sliku o sebi?

Za koga kažemo da se kocka digitalnim ugledom?

Dodatne aktivnosti

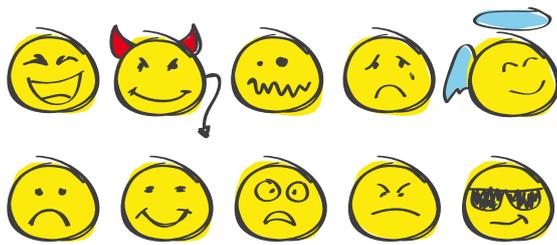
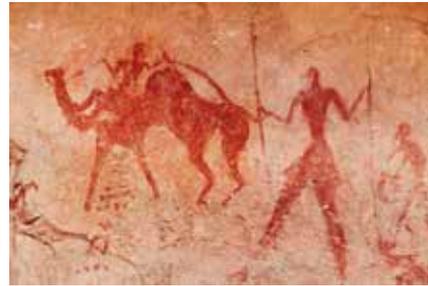
Moj projekt: Što najbolje mogu o sebi objaviti u ovome trenutku da na to budem ponosan?

Lista poveznica: Zanimljivosti koje sam pronašao na internetu i koje bih rado podijelio s drugima.



2.4. Gluhi telefoni

Usporedi načine izražavanja pračovjeka i suvremenoga čovjeka. Koje sličnosti uočavaš?



Ljudi su u prošlosti crtali po zidovima pećina, a danas umjesto ugljena ili kamena u rukama drže pametne telefone. I motivi su se promijenili. Odavno više nema mamuta, baklja i kopalja, otisaka ruku, ali su zato tu razni crtani junaci i duhoviti simboli. Svi ti znakovi nazivaju se *emoji* jezikom, odnosno jezikom emotikona.

Kako emotikoni mijenjaju smisao rečenice?

Pročitaj rečenice u skladu sa značenjem emotikona.

- Večeras idem ranije spavati. :-) – sretno
- Večeras idem ranije spavati. :-(– tužno
- Večeras idem ranije spavati. :-|| – ljutito
- Večeras idem ranije spavati. ;-)) – šaleći se, namigujući
- Večeras idem ranije spavati. :'(– plačljivo

Komunikacijski servisi

Danas digitalne tehnologije nude različite programe za komunikaciju. Kojim se programima ti najčešće koristiš za komunikaciju?



2.4. Gluhi telefoni



Pozorno pročitaj primjere u kvizu *Gluhi telefon*, petzanet.HR/Modul4/poveznice, i odaberi najprikladniji način komuniciranja.

Što misliš, u kojim bi slučajevima razgovor licem u lice bio bolji način komunikacije? Objasni zašto.

Zbog obilježja komunikacije digitalnim medijima, može se dogoditi da se neke poruke pogrešno razumiju, da dođe do nesporazuma, a ponekad i do sukoba.

- Navedi primjer jednoga nesporazuma iz osobnoga iskustva. Čime se taj nesporazum mogao spriječiti?
- Predloži savjete za sprečavanje takvih nesporazuma.

Pravopis na netu

Pročitaj tekst Anje Liker *Pogreške ili pogriješke na Facebooku kroz gramatiku i pravopis [Iliti: Dragi wannabe Community Manageri, opismenite se!]* na njezinu blogu Googlarije, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

- Zašto pazimo na pravopis u školskim zadaćama, a ne pazimo u digitalnoj komunikaciji?
- Ima li u tvojim SMS-ovima pravopisnih pogrešaka? Zašto?
- Je li ti taj članak pomogao u rješavanju nekih tvojih pravopisnih nedoumica?
- Zašto taj blog možemo smatrati vjerodostojnom stranicom?

Na mrežnoj stranici hacheck.tel.fer.hr program je koji će ti pomoći u rješavanju pravopisnih nedoumica.

Ponovimo

Što su emotikoni?

Koje emotikone poznaješ?

Koje komunikacijske programe poznaješ?

Koji bi način komunikacije odabrao da prijatelju javljaš dobru vijest, a koji da javljaš lošu vijest?

Dodatne aktivnosti

Upoznaj japanske emotikone, petzanet.HR/Modul4/poveznice. Pronađi još neke stranice koje daju savjete za hrvatski pravopis i gramatiku.



2.5. Budi svoj



Koje su tvoje vrijednosti? Napiši ih na radnome listu *Budi svoj*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.
Ima li svatko od nas iste životne vrijednosti?
Razlikuju li se tvoje *online* i *offline* vrijednosti? Zašto?

Vrijednosti su načela i standardi ponašanja; nečija prosudba o tome što je bitno u životu.

Popuni radni list *Ponašaj li se jednako u online i offline komunikaciji?*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.



U virtualnoj komunikaciji nema ništa što bismo trebali posebno učiti, vrijede ista pravila kao i u stvarnoj komunikaciji.

Tvoja virtualna komunikacija predstavlja tvoju osobnost. Podjela na *online* i *offline* komunikaciju odnosi se samo na sredstva kojima se koristimo dok komuniciramo. I u virtualnoj i u stvarnoj komunikaciji pokazuješ tko si i koje su tvoje vrijednosti.

Na internetu sami odabiremo kako ćemo se predstaviti drugima. Postoje mnogi razlozi zbog kojih se netko lažno predstavlja: želi se svidjeti drugima, pokušava pronaći prijatelje jer nije prihvaćen, kako bi vrijeđao druge, pisao ružne i uvredljive komentare ili možda kako bi rekao nešto što nikad ne bi rekao licem u lice.



Anonimnost pridonosi nedostatku suzdržanosti i samokontrole ponašanja, pa smo opušteniji, osjećamo se manje sputano i otvorenije se izražavamo. **Ono što ne bi rekao licem u lice, nemoj reći ni kad si anoniman.**

Kako biti svoj *online*?

- Predstavi se iskreno.
- Komuniciraj *online* onako kako bi komunicirao licem u lice.
- Ne uključuj se u razgovore koje smatraš neprimjerenima.
- Nemoj reći ili učiniti nešto što šteti drugim ljudima ili iznevjeriti njihovo povjerenje.
- Ne objavljuj ništa uvredljivo.
- Kad si anoniman, ne znači da ne moraš biti odgovoran.
- Budi odgovoran prema sebi i drugima.
- Primjenjuj pravila lijepoga ponašanja i u *online* komunikaciji.

Ponovimo

Komuniciraš li jednako dok si *online* kao što bi komunicirao *offline*?

Bi li komu dok si na mreži rekao nešto što nikad ne bi licem u lice?

Imaju li vršnjaci utjecaj na tvoje ponašanje dok si na mreži?

Kako biti svoj *online*?

Dodatne aktivnosti

Pogledaj animaciju *Ja online i ja offline*,
petzanet.HR/Modul4/poveznice.

Ako želiš saznati više o životnim vrijednostima, pročitaj članak i pogledaj video *Životne vrijednost – Znete li što vam je u životu važno?*,
petzanet.HR/Modul4/poveznice.



3.1. Moj autorski rad



Pogledaj priču o Nicole, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

Razmisli i odgovori na pitanja:

- Zašto je važno zaštititi svoj kreativni autorski rad?
- Što moramo učiniti kako bismo zaštitili svoj rad?
- Zašto je Nicole objavila svoj rad?
- Što je mislila kad je rekla da ona ne želi ukrasti tuđi rad?
- Što je mislila pod tim da je uobičajeno da ljudi krađu tuđi rad?

Pokušaj stvoriti autorski rad i objaviti ga na ispravan način.

PRAVILA KOPIRANJA

- provjeri tko je vlasnik
- traži dopuštenje za uporabu
- navedi autora
- kupi ako je potrebno
- koristi se odgovorno

PRAVILNA UPORABA TUĐEGA RADA

- koristi se manjim dijelovima, a ne cijelim radom
- preradi i koristi se materijalima na drukčiji način nego što su u originalu
- ne koristi se materijalima za zaradu, koristi ih samo za određenu namjenu, što uključuje:
 - školski rad i obrazovanje
 - novinski izvještaj
 - kritiku ili društvene komentare
 - komediju ili parodiju

3.1. Moj autorski rad



Riješi radni list *Moj autorski rad*, petzanet.HR/Modul4/poveznice, pa odgovori na pitanja:

1. Zašto si potpisao svoj autorski rad?
2. Što je potrebno napisati na poleđinu djela?
3. Što je još potrebno učiniti kako bismo bili sigurni da smo ispravno zaštitili svoj rad?

Pri izradi vlastitoga autorskog rada:

- želi se pokazati ponos na rad koji smo napravili, a jednako tako dati priliku drugima da daju priznanje za naš trud i kreaciju
- potrebno je napisati ime i prezime autora, naziv djela i datum kad je djelo završeno
- dobro je predstaviti rad na javnoj priredbi ili mrežnoj stranici škole
- ako još dodatno i sigurno želimo zaštititi svoj autorski rad, postoje udruge koje se bave promoviranjem dječjih radova, primjerice *Element film*, www.elementfilm.hr.

Ponovimo

Kako ćeš zaštititi svoj autorski rad?

Zašto je potrebno zaštititi svoj rad?

Smiješ li se koristiti tuđim radom?

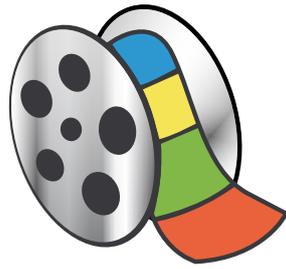
Dodatne aktivnosti

Pogledaj što je sve dostupno na stranici udruge *Element film*.

Potraži još neke stranice na kojima tvoji vršnjaci objavljuju svoje autorske radove.

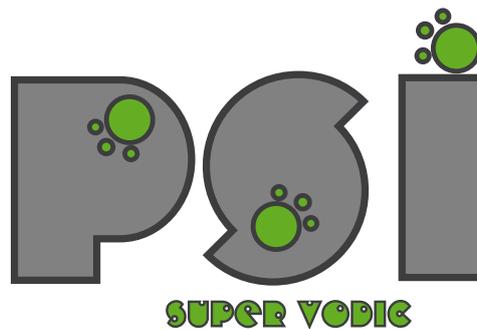


3.2. Kreativnost na djelu



Psi terapeuti spašavaju živote

Psi na različite načine pozitivno utječu na ljude. Njihov je njuh istančan, pa su provedena istraživanja o tome i dokazano je da mogu biti istrenirani za njušenje i najmanjih tragova alergena u hrani, otkrivanje karcinoma. Psi pozitivno utječu na fizičko i psihičko zdravlje. Mogu najaviti napad epilepsije, srčani udar, liječiti PTSP, depresiju. Istraživanja na sveučilištu Azab u Japanu otkrila su da sam pogled na psa potiče hormon sreće (oksitocin). Vlasnici pasa šeću u prosjeku 300 sati, dok oni bez psa šeću 168 minuta, što utječe na kardiovaskularni sustav.



Što još možeš doznati o toj temi istražujući izvore na internetu?
Koja je razlika između inspiracije i prisvajanja?



Inspiracija – stanje koje potiče umjetničko stvaranje i znanstvena otkrića.

Prisvajanje – upotreba tuđega kreativnog rada kako bi se stvorilo nešto novo, često bez dopuštenja autora.

Ponovi pravila kopiranja i pravilne uporabe tuđega kreativnog rada koji je zaštićen.

Što je kreativnost, autorsko pravo, plagijat? Znaš li oznaku za dopušteno kopiranje; snose li se posljedice za plagiranje?

3.2. Kreativnost na djelu



Kreativnost – sposobnost stvaranja novoga koristeći se maštom; nov način rješavanja problema novim metodama i uređajima ili novim objektima i formama u umjetnosti.

Autorsko pravo – zaštita objavljenoga ili neobjavljenoga originalnog rada (u trajanju autorova života i nakon smrti) za neautorizirane duplikate bez plaćanja ili kompenzacije. Autorsko pravo (*copyright*) pokriva ne samo knjige već i reklame, proizvode, grafički dizajn, logo, pisma (uključujući e-mail), stihove, fotografije, video, mape, glazbene kompozicije, produkt dizajn i sl.

Copyright (pravo kopiranja) – zakon koji štiti vlasnika i kontrolira sve radove, koji upozorava sve korisnike da zatraže odobrenje prije kopiranja, dijeljenja ili upotrebe u svome radu.

Prouči stranice *Creative Commons*, petznet.HR/Modul4/poveznice, i pronađi razlike u uvjetima koje njihove licence dopuštaju.



Creative Commons licence vrste su ugovora koji štiti određeni autorski rad. Autorski rad zaštićen je autorskim pravom i ponuđen pod određenim uvjetima, što znači da kad se koristiš tim autorskim radom, prihvaćaš i pristaješ na uvjete i odredbe koje sadržava licenca.

Svaka upotreba autorskoga rada koja odstupa od dopuštenoga licencom, zabranjena je. Naravno, primjereno je takvu licencu staviti i na radove koje ti objavljuješ.



3.2. Kreativnost na djelu

Najslobodnija je CC BY licenca kojom autor daje dopuštenje da se njegovo djelo distribuira, prerađuje i mijenja, čak i u komercijalne svrhe uz obvezu navođenja autora. Najrestriktivnija je CC BY-NC-ND licenca kojom autor dopušta preuzimanje i dijeljenje svoga djela uz uvjet navođenja autora te zabranu mijenjanja i korištenja u komercijalne svrhe.

Google, a i ostale tražilice omogućavaju pretraživanje i pronalazak slika, glazbe i videozapisa koji su podijeljeni pod CC licencama. **Kako biste pronašli sadržaje kojima se smijete slobodno koristiti, koje smijete dijeliti i mijenjati, posjetite stranice CC Search, search.creativecommons.org/?lang=hr.**



Ponovimo

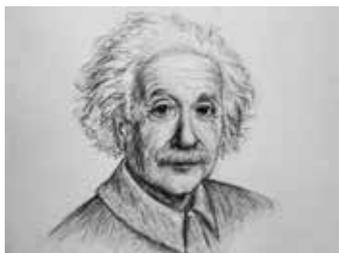
Koja su pravila kopiranja i pravila pravilne uporabe tuđega kreativnog zaštićenog rada?

Dodatne aktivnosti

Smislite scenarij koji će vam biti temelj za stvaranje spota. Pritom je važno odrediti komu se spotom obraćate i koju informaciju želite prenijeti.

Za izradu spota predložimo program Movie Maker. Istražite njegove mogućnosti: Možemo li povezati zvuk, sliku, video, tekst u zajedničku cjelinu? Možete li izraditi svoje fotografije, video, snimiti vlastitu glazbu? Prijedlozi tema: Ja sam protiv govora mržnje; Poštujemo li jedni druge *online*; Psi terapeuti spašavaju život.

3.3. Mašta je sve, A. Einstein



Svatko je genijalac. Međutim, ako prosuđuješ ribu na osnovi njezine sposobnosti da se penje uz drvo, ona će cijeli život provesti u uvjerenju da je glupa. (A. Einstein)

... u središtu teškoća leži prilika. (A. Einstein)

Mašta je važnija od znanja. (A. Einstein)

Znaš li neke svjetske izume potaknute maštom?

Inspiracija – nešto što utječe na nas, daje nam vjetar u leđa da stvorimo nešto novo.

Kad stvaramo videospot, važno je:

- odrediti komu se spotom obraćamo
- koju informaciju želimo prenijeti publici
- odrediti važnost poruke koju spotom prenosimo.

Pročitajte stranice *Kako napisati scenarij i pripremiti se za snimanje*, petzamet.hr/Modul4/poveznice, pripremite i snimite svoj videospot.



Kreativnost – sposobnost stvaranja novoga koristeći se maštom; nov način rješavanja problema novim metodama i uređajima ili novim objektima i formama u umjetnosti.

Ponovimo

Na što treba obratiti pozornost kod stvaranja videospota?

Koja je razlika između kreativnosti i inspiracije?

Dodatne aktivnosti

Istraži programe: – za izradu videa i animacija: PowToon, WeVideo, Moovly i ThingLink

– za izradu stripa: Pixton; ToonDoo i Pikistrip

– za izradu multimedijских plakata: Linoit, Padlet i Glogster

– za obradu videa: Wax; Jahshakai Virtual Dub i T@b ZS4 video editor.



4.1. Poštujemo različitosti



Internet je dvorište 21. stoljeća, ne zagađujemo ga govorom mržnje!

SIGURNOST

Jesi li se kad susrela s govorom mržnje na internetu?
Olujom ideja navedi sve što povezuješ uz govor mržnje.
Pogledaj video *Dislajkam mržnju*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.



Jesi li kad bio u situaciji da se netko u tvojoj okolini koristio govorom mržnje?

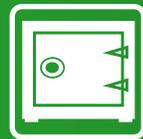
Vani si s prijateljima i oni počnu dobacivati uvredljive komentare nekome tko izgleda drukčije? Ili je druge boje kože? Gledate zajedno utakmicu i netko iz tvoga društva psuje i uspoređuje sa životinjama igrache suparničke momčadi? Netko na društvenim mrežama piše bezobrazne komentare i poruke nekome od tvojih prijatelja ili poznanika? Tvoji prijatelji na društvenim mrežama pišu uvredljive komentare o nečijoj vjeri ili nacionalnosti?

Jesi li se ti kada koristila govorom mržnje?

Jesi li kada pisala drugima uvredljive komentare ili komentare na račun nekoga trećeg? Jesi li se kada koristila SMS-ovima da nekome prijetiš, vrijeđaš ga ili mu pišeš neprimjerene komentare o nekome trećem? Jesi li se kada izrugivala drugima zbog njihova izgleda, podrijetla ili obitelji?

Ako je tvoj odgovor i na jedno od ovih pitanja *da*, koristio ili koristila si se govorom mržnje.

4.1. Poštujemo različitosti



Govor mržnje uključuje sve okrutne, neprijateljske ili negativne izjave usmjerene nekome na temelju rase, vjere, nacionalnosti, invalidnosti, dobi, spola ili seksualne orijentacije. To uključuje nazivanje pogrđnim imenima, širenje stereotipa i pisanje pogrđnih komentara.

Svakomu ljudskom biću rođenjem su pripisana ljudska prava. Ona su donesena kako bi svakomu pojedincu omogućila da se razvije u osobu koja je sretna, doprinosi društvu i ostvaruje maksimume svojih potencijala, ma koji to oni bili.



NE GOVORU MRŽNJE NA INTERNETU

Ljudska nam prava također daju pravo odlučivanja što će nam se sviđati, a što neće i s čim ćemo se slagati, a s čim nećemo. Ako smo pronašli mjesto u kojemu se osjećamo sigurnima i sretnima, moramo to omogućiti i drugim ljudima.

Voljeti mjesto ili državu u kojoj si rođena, ne podrazumijeva i mrziti sve one koji su od drugdje... Biti voljen u okolini u kojoj živiš, ne daje pravo uskraćivati isto drugima! Davati podršku svomu klubu i navijati ne znači širiti govor mržnje vičući nasilne poruke i vrijeđati igrače suparničkoga tima.

Mržnja se može susresti u različitim oblicima na internetu: društvene mreže (Facebook, MySpace), glazbene stranice i videostranice (iTunes, YouTube), sadržaji kreirani od strane korisnika (DeviantArt, Pictogame), *online* igre za više igrača, *online* izvori (Wikipedija), *online* forumi i oglasi...

Nažalost, objave koje šire mržnju često dobivaju podršku jer ih smatramo smiješnima te mislimo da je ispravno dolaziti do vlastite popularnosti umanjujući tuđu ili se općenito ne brinemo za štetu koju podržavanjem takvih poruka činimo.



Važno je reagirati! Obrati se nekoj odrasloj osobi kojoj vjeruješ i razgovaraj s njom. Ako je tvoj prijatelj ili prijateljica žrtva govora mržnje, pruži mu/joj podršku i potakni da potraži pomoć. Ako tvoji prijatelji vrijeđaju druge zbog njihove različitosti, reagiraj i suprotstavi se govoru mržnje.

Govor mržnje u svim je oblicima otrovan za onoga komu se obraća, ali i za onoga koji ga upotrebljava.



4.1. Poštujmo različitosti

Riješi kviz *Prepoznaj govor mržnje*, petzanet.HR/MODUL4/poveznice.

Suprotstavi se govoru mržnje:

- označi zastavicom uvredljive sadržaje na mrežnim stanicama i **kontaktiraj** poslužitelja da ukloni stranicu s govorom mržnje
- **izrazi svoje mišljenje**, pošalji video suprotan govoru mržnje i komentiraj ga
- ne reagiraj iz ljutnje – **promisli** prije nego što odgovoriš
- **pohvali i podrži** – pošalji pozitivne komentare za primjerene sadržaje
- **razgovaraj** s prijateljima, učiteljima ili obitelji o onome što si vidio
- **uči** – istraži **informacije**, doznaj što su to predrasude
- **upoznaj** različitosti i **uči se** toleranciji.

Ponovimo

Što je govor mržnje?

Zašto šireći govor mržnje, kršimo ljudska prava?

U kojim se oblicima javlja mržnja na internetu?

Kako se suprotstaviti govoru mržnje?

Dodatne aktivnosti

Posjeti stranicu:

www.dislajkamrznju.hr i doznaj više o nacionalnoj kampanji protiv govora mržnje.

Pogledaj na

petzanet.HR/Modul4/poveznice:

- edukativni plakat Ministarstva unutarnjih poslova *10 koraka protiv govora mržnje na internetu*
- brošuru Savjetovališta „Luka Ritz“, *Nasilje preko interneta*
- ulomak iz filma Charlieja Chaplina *Veliki diktator* – „Najbolji govor ikada – govor protiv mržnje!“
- video *Library* o nepoštivanju različitosti.

4.2. Znaš li na što pristaješ?



Riješi igru *Znaš li na što pristaješ*, petznet.HR/Modul4/poveznice, pa odgovori na pitanja.

1. Koje društvene medije na internetu poznaješ?
2. Kojim se medijima koristiš?
3. Sastavite ljestvicu poretka najpopularnijih medija u razrednome odjelu.

Prouči primjer profila na društvenoj mreži, petznet.HR/Modul4/poveznice, i pronađi:

- a) primjere sigurnoga i odgovornoga ponašanja na društvenoj mreži
- b) primjere nesigurnoga i neodgovornoga ponašanja na društvenoj mreži.





4.2. Znaš li na što pristaješ?

Pritom obrati pozornost na:

- profilnu fotografiju
- osobne podatke
- prijatelje
- komentare
- objavljene fotografije
- postavke sigurnosti
- podatke i objave dostupne svima
- vrijeme provedeno na internetu
- komercijalne oglase koji se pojavljuju na profilu.

Koje bi promjene na profilu predložio Leni?

Ako imaš profil na nekoj društvenoj mreži, usporedi ga s profilom u udžbeniku pa razmisli koji sigurnosni propusti postoje na tvome profilu.

Nekoliko savjeta kako postaviti postavke privatnosti i sigurnosti na društvenoj mreži Facebook.

Uređivanje profila:

Postavi da se datum rođenja ne pokazuje javno.
Sakrij e-mail adresu i ne upisujte broj mobilnoga telefona.



Obrati pozornost!

Postavke privatnosti:

Zadaj da sve slike i objave budu vidljive samo prijateljima.
Zadaj jako filtriranje pod „Tko me može kontaktirati“.
Ako je potrebno, dodaj ime ili adresu e-pošte osobe kojoj želiš blokirati pristup.

Postavke aplikacija:

Detaljno pročitaj što sve dijeliš pri korištenju aplikacijom.
Izbjegavaj sve aplikacije koje preuzimaju tvoj popis prijatelja i svima šalju obavijesti.
Izbriši sve aplikacije za koje ne znaš što rade.

Detaljnije savjete pročitaj u CARNetovim i CERT-ovim brošurama, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

4.2. Znaš li na što pristaješ



Uvjeti korištenja napisani sitnim slovima

Mrežne stranice moraju imati istaknute uvjete korištenja i pravila privatnosti. Uvjeti korištenja zakonski su obvezujući ugovor između mrežne stranice i korisnika koji bi trebao podrobno informirati korisnika na što sve pristaje u smislu prikupljanja i dijeljenja svojih podataka.



Pri čitanju uvjeta korištenja trebaš dobiti odgovore na sljedeća pitanja:

- Hoće li moje informacije biti dijeljene s drugima?
- Mogu li se odjaviti kad poželim?
- Koja su moja prava?
- Kako se smijem ili ne smijem koristiti uslugom?
- Ustupam li potpuno ili djelomično prava na svoje podatke?

Ponovimo

Koji su društveni mediji na internetu?

Koji su najčešće korišteni društveni mediji?

Kako možemo postaviti postavke privatnosti i sigurnosti na društvenoj mreži Facebook?

Čemu služe uvjeti korištenja?

Dodatne aktivnosti

Izradi plakat s pravilima ponašanja na internetu.

Usporedi uvjete korištenja društvenih medija kojima se koristiš.

Čiji su dokumenti koje objavljuješ u *online* spremištu, primjerice na Google Driveu ili OneDriveu?



4.3. Upravljam svojim vremenom



Kad razmišljaš o svojoj budućnosti, što želiš postići i gdje se vidiš za dvije godine, gdje za četiri, a gdje za šest godina?

- Što radiš i kako se ponašaš da bi ostvario svoje ciljeve?
- Trudiš li se rasporediti svoje vrijeme na one aktivnosti koje će ti omogućiti da ostvariš ciljeve koje želiš?
- Koliko ti u tome pomaže digitalna tehnologija i internet?



Da bi najbolje iskoristio sve prednosti interneta koje ti mogu pomoći u ostvarivanju vlastitih ciljeva, trebaš kontrolirati vrijeme i aktivnosti koje na njemu provodiš.

Pročitaj tekst o rezultatima istraživanja upotrebe interneta kod djece i mladih u Hrvatskoj, petznet.HR/Modul4/poveznice.

Jesi li u dnevnome tisku ili na internetu naišao na članke koji opisuju slučajeve prekomjerne upotrebe interneta kod djece i mladih? Razmijeni informacije sa svojim prijateljima.

Tko razvija naviku prekomjerne upotrebe interneta, taj:

1. gubi pojam o vremenu dok je na internetu
2. zaboravlja na školske obveze
3. kasnije ide spavati
4. radije provodi vrijeme na internetu nego s prijateljima i obitelji
5. osjeća nervozu, ljutnju ili razdražljivost kad mora prekinuti *online* aktivnost
6. zaokupljen je mislima o povratku na internet tijekom nastave ili neke druge aktivnosti
7. na internetu ostaje dulje nego što mu je dopušteno
8. nema više interesa za prijašnje aktivnosti
9. najradije priča o svojim *online* aktivnostima (igrama, programima...)
10. ne govori istinu o vremenu provedenome na internetu kad je sam kod kuće.

Ispuni upitnik i provjeri svoje navike:
petznet.HR/Modul4/poveznice.

4.3. Upravljam svojim vremenom



Analiziraj vrijeme i aktivnosti koje provodiš na internetu.

Riješi dio radnoga listića *Analiziram svoje online aktivnosti*, petzamet.HR/Modul4/poveznice.



Razmisli!

1. Koliko vremena provedeš u aktivnostima samo radi zabave?
2. Koliko vremena provedeš rješavajući školske i domaće zadatke?
3. Običavaš li istodobno rješavati domaće uratke i zabavljati se koristeći se internetom? Kako se to odražava na tvoje učenje?
4. Baviš li se drugim aktivnostima u slobodno vrijeme tako da uravnotežiš vrijeme provedeno na internetu?
5. Imaš li vremena za odmor i druge aktivnosti?
6. Trebaš li mijenjati svoj raspored kako bi bolje uskladio vrijeme koje provodiš *online* i *offline*?

Planiraj promjene potrebne za optimalno provođenje vremena na internetu.

Zajedno s roditeljima usporedi odgovore iz upitnika o navikama upotrebe interneta. Uz pomoć roditelja riješi drugi dio radnoga listića *Planiram svoje online aktivnosti*, petzamet.HR/Modul4/poveznice.

Ponovimo

Kakve su osobe koje se prekomjerno koriste internetom?

Što možeš učiniti kako bi optimalno provodio vrijeme na internetu?

Dodatne aktivnosti

Usporedi s drugim učenicima iz razreda podatke koje si dobio analizirajući vrijeme koje provodiš na internetu u različitim aktivnostima.

Sastavi plan tjednih aktivnosti (onih koje imaš i onih koje bi želio imati) i prati njegovu realizaciju uz roditeljsku pomoć.



4.4. Ekoprijatelji

Što ćeš učiniti sa starim mobitelom kad kupiš novi?
Kamo ćeš odložiti stari mobitel?
Znaš li kojoj vrsti otpada pripadaju stari mobiteli i računala?



Pogledaj video *The Story of Electronics (Priča o EE otpadu)*,
petzanet.HR/Modul4/poveznice.

Što je EE otpad?



EE otpad je skraćenica za električni i elektronički otpad.

EE otpad su svi **odbačeni elektronički uređaji**, odnosno tehničke naprave koje su za svoj rad koristile se električnom energijom ili elektromagnetskim poljima.

Što učiniti s EE otpadom? Ne bacajte ga u smeće!

Elektronički uređaji važan su dio našega svakodnevnog života, ali su često vrlo kratka vijeka. Tehnologija se razvija iz dana u dan. Kako se proizvodnja elektroničkih uređaja povećava, istodobno se gomila sve više EE otpada. Jedan je od uzroka i taj što je često jeftinije kupiti novi uređaj nego popraviti stari.

Danas je elektronički otpad jedna od najbrže rastućih vrsta otpada na našem planetu.

Kad odlučimo odbaciti elektronički uređaj, ili zbog kvara ili zamjene za novi i bolji, taj uređaj tada postaje elektronički otpad (EE otpad).

Oprema, alati ili uređaji EE otpada imaju posebnu oznaku na sebi.

Oznaka se sastoji od prekrštenoga spremnika s kotačima za skupljanje otpada.



Oporaba (reciklaža) elektroničkoga otpada

Oporaba je svaki postupak ponovne obrade otpada koji omogućava izdvajanje sekundarnih sirovina ili uporabu otpada u energetske svrhe.

Cilj je gospodarenja EE otpadom uspostaviti sustav odvojenoga prikupljanja električkoga i elektroničkoga otpada radi njegove oporabe, zbrinjavanja, zaštite okoliša i zdravlja ljudi.





Recikliranjem osiguravamo:

- očuvanje ljudskoga zdravlja
- očuvanje prirode i smanjenje potražnje prirodnih sirovina
- smanjenje onečišćenosti zraka, vode i tla
- štednju skupe i dragocjene energije
- smanjenje deponijskoga prostora.

Ponovimo

Zašto se ubrzano gomila EE otpad?

Što učiniti s EE otpadom?

Zašto je važno pravilno odlagati EE otpad?

Napiši nekoliko savjeta za pravilno postupanje s EE otpadom i njegovo zbrinjavanje.

Dodatne aktivnosti

Provedite akciju zbrinjavanja elektroničkoga otpada u školi.

Doznaj koje tvrtke nastoje rabiti što manje toksičnih tvari u proizvodnji elektroničkih uređaja.

Napravi PPT prezentaciju ili plakat o EE otpadu.

Istraži utjecaj EE otpada na zdravlje čovjeka.

Doznaj više o EE otpadu i tvrtkama koje ga preuzimaju, petznet.HR/Modul4/poveznice.



5.1. Što učiniti?

Razmisli:

- Koja je tvoja omiljena aktivnost na internetu?
- Na koji način razgovaraš?
- Kojim se društvenim mrežama koristiš?
- Kakva su tvoja iskustva u korištenju društvenim mrežama?
- Što znači *cyberbullying*? Navedi primjere elektroničkoga nasilja (*cyberbullyinga*).

Što možeš učiniti kako bi takav oblik ponašanja zaustavio?

(Zabilježi odgovor kako bi se nakon gledanja filma mogao osvrnuti na zabilješke.)

Pogledaj film *Borimo se zajedno (Let's fight it together)*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.



Odgovori:

- Što si naučio iz filma?
- O čemu ljudi moraju dobro promisliti prije nego što informaciju stave *online*?
- Što bi ti učinio? (Usporedi zabilješke koje si napisao prije gledanja filma s odgovorima nakon gledanja.)

5.1. Što učiniti?



Koji je odgovor na nasilje najbolji?

Pogledajte sadržaje na ovim stranicama:

- Digizen.org
- *On Guard Online Stand Up to Cyberbullying*
- *Common sense Tips for Kids* petzanet.HR/Modul4/poveznice.

Podijelite uloge i osmislite razgovor između likova iz filma:

- Kim i Joe prije onoga što se dogodilo, njihovo prijateljstvo
- Kim i njezine prijateljke propituje ravnatelj
- Joeova majka razgovara s nekim o svojoj zabrinutosti za Joea
- Joe se povjerava majci
- Rob razgovara s Kim o Joeu
- učiteljica kontaktira poslužitelja
- Joe raspravlja s Robom.

Ponovimo

Razgovaraj s prijateljima u razredu o razlici između vršnjačkoga nasilja (*bullyinga*) i elektroničkoga nasilja (*cyberbullyinga*).

Razmisli i odgovori na pitanje: Komu bi se obratio za pomoć i prijavio nasilje?

Dodatne aktivnosti

Odigraj igru *Digizen*, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

Prepričaj ukratko neko svoje loše iskustvo na internetu. Promijeni slijed događaja tako da ishod bude pozitivan.

Podijelite uloge i osmislite razgovor između likova iz filma.



5.2. Nisi sam!



Prisjeti se filma *Borimo se zajedno* (*Let's fight it together*), pogledaj razgovore s likovima iz filma pa zatim odgovori na pitanja u popratnim radnim listovima, petzanet.HR/Modul4/poveznice.

U skupinama analizirajte pitanja povezana s jednim od likova i pripremite izlaganje o odabranome liku.

Razmisli i argumentiraj svoje stajalište:

- Kako bi prekinuo nasilje?
- Kako bi odgovorio na nasilje?
- Što djeca mogu učiniti u sprečavanju elektroničkoga nasilja?
- Što može škola učiniti na prevenciji ili kao odgovor na elektroničko nasilje?
- Je li dobra ideja imati u školi tim za pomoć? Koja bi bila njegova zadaća?



Savjeti:

- Možeš razgovarati s nekim u koga imaš povjerenja (roditeljem, učiteljem) ili se obrati stručnoj službi za pomoć djeci; kontaktiraj pružatelja usluge te mu prijavi problem.
- Otvaraj e-mail i poruke samo od osoba koje poznaješ.
- Na poruke s uvredljivim ili omalovažavajućim sadržajem - ignoriraj ih.
- Čuvaj vlastite podatke, ne dijeli ih na mreži.
- Sačuvaj primjerak nasilnih poruka kao dokaz.
- Ne stavljaš *online* informacije za koje ne bi volio da ih pročitaju tvoji kolege u razredu.
- Razmisli prije nego što klikneš.

Ponovimo

Kako bi ti prekinuo nasilje?

Što škola može učiniti na prevenciji ili kao odgovor na elektroničko nasilje?

Je li dobra ideja imati u školi tim za pomoć? Koja bi bila njegova zadaća?

Dodatne aktivnosti

Izradite multimedijski rad: *NE nasilju na internetu!* Objavite ga na školskim mrežnim stranicama.

Pokaži roditeljima informacije o sprečavanju elektroničkoga nasilja.



5.3. Lena je mislila da zna



Koje su tvoje aktivnosti na internetu?
Tko su tvoji *online* prijatelji?
Razlikuju li se oni od prijatelja *offline*?
Razgovaraš li s ljudima koje ne poznaješ?

Ispuni upitnik *Lena je mislila da zna*, petznet.HR/Modul4/poveznice.

Pogledaj film *Lena je mislila da zna*, petznet.HR/Modul4/poveznice, pa odgovori na pitanja:



- Što je *grooming*?
- Koji su načini kojima netko želi pridobiti naše povjerenje?
- Što sad misliš o razgovoru s nepoznatim osobama?
- Što možeš učiniti?

Razmotri i sljedeće:

- Jesi li nakon gledanja filma svjesnija rizika od *online* komunikacije s nekim koga nikad nisi upoznala u stvarnome svijetu?
- Hoćeš li davati svoje osobne podatke nekome koga ne poznaješ ili se naći s nekim koga si upoznao *online*, a da nikomu to ne kažeš?
- Ako si zabrinut zbog osobe koju si upoznao *online*, hoćeš li se komu povjeriti? Komu?
- Koje su strategije pomoći?
- Koji je najbolji savjet za mlade ljude kad je riječ o razgovoru s nepoznatim osobama na internetu?

Usporedi svoje odgovore prije gledanja filma i nakon gledanja film.

5.3. Lena je mislila da zna



Savjeti:

Ako ti se tko pokušava približiti na takav način, ne ustručavaj se prijaviti policiji na mrežnoj stranici redbutton.mup.hr. Ako je tko u neposrednoj opasnosti, odmah nazovi 192.

Ako se tvoj prijatelj nađe u takvoj situaciji, daj mu podršku i zajedno iznesite problem roditeljima, starateljima ili učiteljima.

Nikad se ne koristi *web*-kamerom s osobama koje ne poznaješ.

Ponovimo

Što je *grooming*?

Smijemo li davati svoje osobne podatke nekome koga ne poznajemo?

Kako možemo sačuvati razgovore koje smo vodili na internetu?

Koje su strategije pomoći?

Dodatne aktivnosti

Prisjeti se nekih dobrih, pozitivnih načina upotrebe interneta pa ih ispričaj prijateljima.



5.4. Ugrožena sigurnost



Što je *grooming*?
Prisjeti se filma
Lena je mislila da zna.
Što si naučio?

Eva je razgovarala s djevojčicom Anjom nekoliko dana. Anja joj je rekla gdje živi, koliko ima godina, koju školu pohađa i kako izgleda. Anja je pitala Evu u koju školu ona ide. Je li u redu da joj Eva to i kaže? (Što joj Eva ne bi trebala reći?)

Pročitaj sve situacije na radnome listu *Ugrožena sigurnost*, petznet.HR/Modul4/poveznice, u kojima su se našli neki tvoji vršnjaci.

Što učiniti u takvim situacijama? Pitaj prijatelje u razredu za njihovo mišljenje.

Kompas sigurnoga postupanja

Na osnovi situacija na radnome listu *Ugrožena sigurnost – kompas*, petznet.HR/Modul4/poveznice, razmisli i odaberi stranu (ZA, PROTIV, NE ZNAM ili MOŽDA).
Obrazloži svoj odabir.



1. Odlučili ste se naći s osobom koju ste upoznali na internetu. Naći ćete se na javnome mjestu i tu ostati cijelo vrijeme, nećete ići u parkove ili tuđe stanove.

2. Već dulje vrijeme razgovarate s tom osobom na internetu i znate mnogo o njoj. Idete se upoznati. Idete sami i o tome niste nikomu ništa rekli.

3. Razmijenili ste brojeve telefona s osobom koju ste upoznali na internetu.

5.4. Ugrožena sigurnost



4. Prije nego što se budete našli s osobom koju ste upoznali na internetu, razgovarat ćete s roditeljima.
5. Vaš novi prijatelj na internetu i u adresaru je s vašim starim prijateljima.
6. Razgovarali ste o svome novom prijatelju na internetu sa svojim prijateljima iz razreda i odlučili ste se svi zajedno naći s njim.
7. Provjerili ste na internetu profil svoga novog prijatelja i znate što govori ili dijeli s drugima.
8. Koristili ste se *web*-kamerom u razgovoru s novim prijateljem i osjećate da mu možete vjerovati.



Ako si žrtva nasilja ili poznaješ koga tko je žrtva, moraš nešto poduzeti:

- Reci odrasloj osobi kojoj vjeruješ.
- Potraži savjet.
- Čuvaj dokaze nasilja.
- Ne odgovaraj nasiljem na nasilje.
- Prijavi zlostavljanje roditeljima, učiteljima, pedagogu, ravnatelju škole.
- Prijavi nasilje putem mrežne stranice RED BUTTON (redbutton.mup.hr).
- Prijavi nasilje pozivom na Hrabri telefon 116 – 111 ili policiji na 192.

Ne zaboravi da ti odlučuješ o svojim digitalnim tragovima – uvažavaj privatnost, piši pozitivne komentare i objavljuj sadržaje kojih se poslije nećeš sramiti.

Ponovimo

Što je *grooming*?

Komu i kako prijaviti slučajeve uznemiravanja?

Dodatne aktivnosti

Napravi multimedijски rad:
Sigurnost na internetu.



5.5. Kad privatno postane javno

Što je seksting? Jesu li ti poznati slučajevi sekstinga kod poznatih osoba?

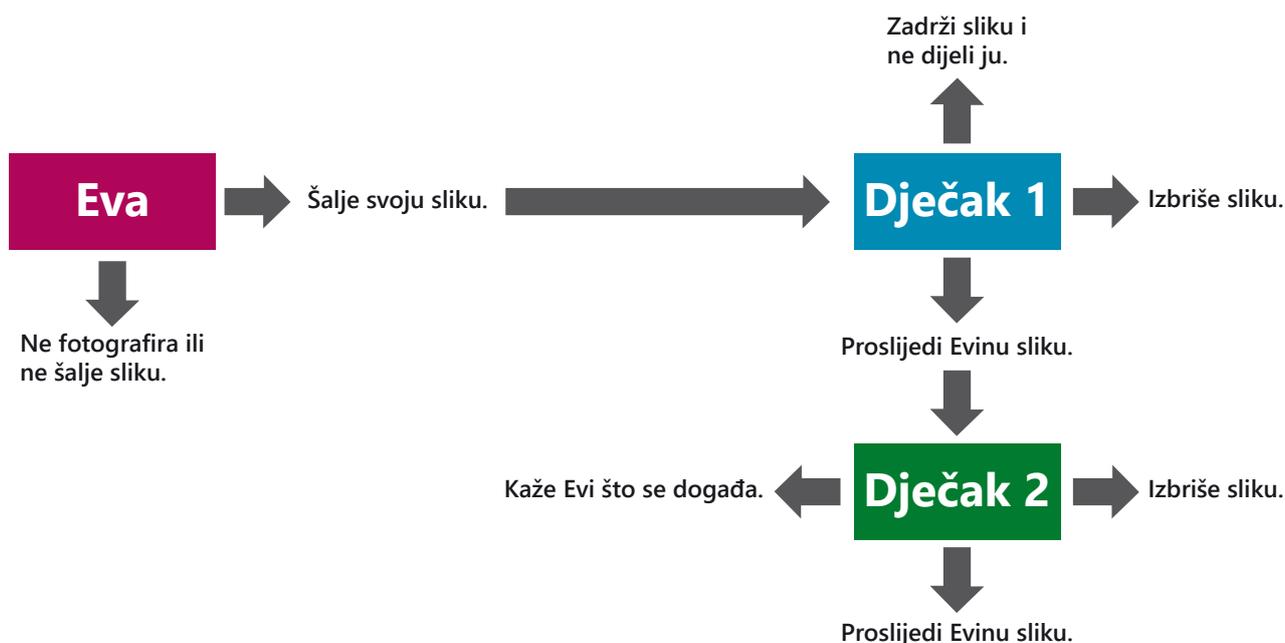
Riješi kviz *Kad privatno postane javno*, petznet.HR/Modul4/poveznice, pa zajednički analizirajte odgovore.

Je li seksting prisutan među tvojim vršnjacima?

Kako bi se osjećao da tvoje fotografije takva sadržaja dođu do tvojih prijatelja, obitelji i učitelja?

Pogledaj film *Evina priča*, petznet.HR/Modul4/poveznice, a zatim odgovori na pitanja.

- Što je Eva učinila i zašto?
- Što bi bilo ispravno učiniti sa slikom?
- Kako su njezini prijatelji reagirali?
- Koje su posljedice za učenike uključene u slučaj?
- Koja je odgovornost svih uključenih?
- Je li tijek događaja mogao biti drukčiji?



5.5. Kad privatno postane javno



Zamisli da je dječak u glavnoj ulozi. Što bi se dogodilo?

Razgovaraj o različitim završecima ovisno o postupcima prijatelja u razredu pa na mapi prikaži odabrani slijed događaja.

Ispitaj svoje granice. Pročitaj situacije na radnome listu *Kad privatno postane javno*, petzanet.HR/Modul4/poveznice, i odluči koliko si *protiv*, odnosno *za* u navedenim situacijama.

Zaključci:

- Je li seksting rizično ponašanje? Koji su rizici?
- Kakve posljedice seksting može imati na ugled osobe koja je na slici?
- Kako možeš pomoći prijatelju?
- Ima li kod kuće ili u školi osoba kojoj vjeruješ i od koje možeš tražiti pomoć?

Je li tvoje mišljenje na kraju sata jednako tvomu mišljenju na početku sata?

Ponovimo

Pošalješ li komu svoju golišavu fotografiju, što se sve može dogoditi?

Kako izbjeći seksting?

Dodatne aktivnosti

Istraži rizike aplikacija za anonimno slanje slika.

Pročitaj publikacije Hrabroga telefona.

Pročitaj *So You Got Naked Online* – savjete za mlade, petzanet.HR/Modul4/poveznice.



5.6. Ovo bi mogla biti i tvoja priča

Prisjeti se Evine priče.

Podijelite uloge. Pripremite kratak prikaz razgovora u kojemu Eva traži pomoć od prijateljice.

Pročitaj situacije opisane na radnome listu *Ovo bi mogla biti i tvoja priča*,

petzamet.HR/Modul4/poveznice, pa razgovaraj s prijateljima i odgovori na pitanja. Podijeli svoja razmišljanja s drugima iz razreda.

Odgovori na pitanja:

- Zašto je dijeljenje sadržaja *online* rizično?
- Je li važno dobro promisliti prije nego što sadržaj pošalješ *online*?
- Kako možeš pomoći onima kojima je pomoć potrebna?
- Što ćeš učiniti ako dobiješ takvu poruku?
- Kako odgovoriti na pritisak vršnjaka?



Posljedice sekstinga

Emocionalne

Možeš se osjećati krivim i požaliti zbog učinjenoga. Možeš osjećati sram ili se osjećati izolirano uslijed negativne reakcije okoline prema sudionicima onda kad sadržaj postane javan.

Zdravstvene

Emocionalne poteškoće utječu na spavanje, hranjenje, pohađanje nastave i druge aktivnosti. Zdravstvene poteškoće vode do depresije, izolacije, tjeskobe, razmišljanja o samoubojstvu i pokušaja samoubojstva.

Zakonske

Seksting može imati ozbiljne zakonske posljedice.

Društvene posljedice i ugled

Ugled može biti ozbiljno narušen. Može se negativno odraziti i na budućnost, primjerice pri upisu na fakultet ili prijavi za radno mjesto.

Ponovimo

Što je seksting?

Kakvu biste pomoć mogli pružiti u slučajevima sekstinga?

Dodatne aktivnosti

Napiši kraj priče s pozitivnim ishodom.

Pogledaj videozapise *Share With Care* i *Stop Think Click*, petzamet.HR/Modul4/poveznice, i razgovaraj s prijateljima o onome što ste naučili. Što je korisno znati? Razgovaraj s roditeljima o svemu što ste naučili.

BILJEŠKE

BILJEŠKE



OSNOVNA ŠKOLA



OŠ "Mladost"
Osijek

SIGURNIH
pet
ZA
SIGURNIJI
NET



POŠTUJ pravila ponašanja.

PROVJERI svoje postavke privatnosti.



PROMISLI prije nego što objaviš.

PITAJ za savjet odraslu osobu.



PAZI na sve moguće zamke virtualnoga svijeta.

petzane**t**.HR

ISBN 978-953-8029-09-7